

O'SMIRLARDA ISHONCH HISSI VA UNING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Saidova Yulduzxon Akbarjon qizi,
Farg'ona davlat universiteti Psixologiya kafedrasida o'qituvchisi
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.03.1.077>

Annotatsiya: maqolada o'smir yoshdagi bolalarning psixologi holati, ishonchni qanday paydo bo'lishi, do'stlari, ota-onasiga, oilasiga, bo'lgan ishonchini aniqlash oshirish to'g'risida ma'lumotlar ko'rsatilgan. Ishonch borasida olib borilgan ishlar asosan o'smir yoshdagi bolalarning idrokini, xotirasini, diqqatini oshirishda o'zlariga bo'lgan ishonchlarini oshirishga yordam berish. Ishonchini oshirishda asosan oila a'zolari, maktab o'qituvchilari, do'stlarini o'rni qay darajada ekanligini yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: o'smir, ishonch hissiyot, mehr, oqibat, diqqat, hayol, idrok, tafakkur, fikrlar mosligi, oiladagi farovonlik.

Аннотация: В статье приведены сведения о психологическом состоянии детей-подростков, о том, как определить доверие друзей, родителей, семьи и как повысить доверие. Работа проводимая над уверенностью направлена главным образом на улучшение восприятия памяти внимания и уверенности в себе детей подростков. Подчеркнута роль членов семьи школьных учителей и друзей в повышении доверия.

Ключевые слова: Подросток, уверенность эмоции привязанность внимание воображение восприятие мышление конгруэнтность выделено.

Annotation: The article shows information about the psychological state of adolescent children, how to identify trust in friends, parents, and family. The role of family members, school teachers, and friends in increasing confidence has been highlighted

Key words Adolescent, confidence, emotion, affection, attention, Imagination, perception, thinking, compatibility of thoughts, well-being in the family.

KIRISH. Mamlakatimiz barcha sohalarda ilg'or va taraqqiy etib borayotgani hech birimizga sir emas, zero O'zbekiston mustaqillikga erishgach har jabhada salmoqli ishlarni amalga oshirib, tub islohotlarni olib borgan, hususan ta'lim tizimida ham o'zgarishlar bo'lganligi va bu o'zgarishlarning barcha barchasi yosh avlod va uning kelajagiga qaratilganligi bejiz emas. Prezidentimiz SH.M.Mirziyoyev o'zining "Yangi O'zbekiston Strategiyasi" asarida ta'kidlaganidek. "Maktab – faqatgina ta'lim beradigan maskan emas, barchamiz uchun yuksak ma'naviyat beshigiga farzandlarimizni bolalikdan boshlab kasbga o'rgatuvchi dargohga aylanishi zarur"

Izchil bilimlarhamdaamaliymalakalargaegabo'lganvayangizamonaviy muammolarni muvaffaqiyatli hal qila oladigan mutaxassislar tayyorlash bugungi kunning dolzarb muammolaridan biridir. Respublikamizning rivoji, ravnaqi yoshlarga bog'liq ekan, ularni har tomonlama yetuk insonlar qilib tarbiyalash kerak. O'qituvchi bilan o'smirning hamkorlikdagi faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'yish bo'lajak mutaxassislar kasbiy tayyorgarligining asosiy omillaridan biridir. Mamlakatimizda yangi taxrirda qabul qilingan "Ta'lim to'g'risidagi" qonuning loyihasining muhokama qilish jarayonida - o'z kasbining zukkolari, o'ta zehni, kuchli intellektual salohiyat egasi, o'zida mukammal dunyoqarash va boy ma'naviyatni mujassamlashtirish, ularni jahon hamjamiyatida raqobatbardoshligiga erishishni maqsad qilib qo'yadi. Shunday ekan, o'smir va o'spirin shaxsini, kelajak avlodni o'zining sog'lom va mustaqil fikriga ega bo'lgan yetuk shaxs sifatida tarbiyalash hozirgi kunda ko'ndalang qo'yilgan asosiy vazifalardan biriga aylangan. Bugungikundapsixologlarniqiynayotganmuammolardanbiribu o'quvchilar guruhlarida shaxslararo munosabatlarni, shaxs xususiyatlarini iloji boricha to'liq va mukammal o'rganib chiqishdir.

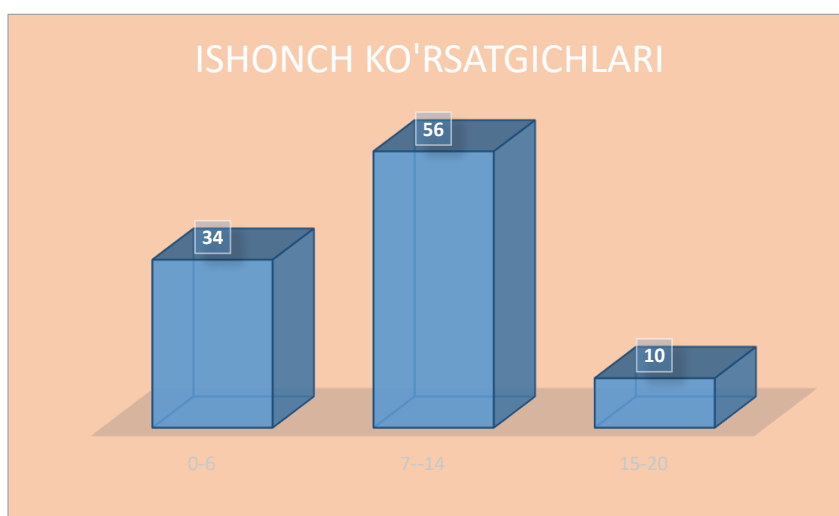
ADABIYOTLAR TAHLILI METODOLOGIYASI. "Ishonch" tushunchasi odamlar o'rtasidagi kundalik munosabatlar amaliyotini aks ettirish oddiy holdir degan fikrinyam ilgari surishgan. Sharq allomalaridan Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Rus olimlaridan B.F.Borshnev, V.N.Kulikov, T.P.Skripkina bevosita ijtimoiy-psixologik omillar o'z tadqiqotlarida ishonch tushinchasini qanday paydo bo'lganini ishonchni avvalo oilada, do'stlar davrasida, maktab davrlarida paydo bo'lishini ya'ni ishonchni paydo bo'lishini o'smir yoshdagi bolalarda asosan kamroq chunki u yoshda ko'proq

mehrga,shirin soʻzga muhtojligini aytib oʻtishgan (1.79 b)

Tahlillar shuni koʻrsatadiki ishonch tushinchasini paydo boʻlishi, asosan oilaga ,muhitga,fikr mulohazalarga ijtimoiy-psixologik omillar , mehnat jarayonlari, qoʻrquv,ishonchsizlikni yengishda asosan mamalakatimiz olimlaridan M.Adilova,

E Gʻoziyev, Adizova T.M va boshqalar tomonidan ilmiy tadqiq etilgan.

NATIJALAR. Ilmiy tadqiqot ishimiz oʻsmirlik davridagi oʻquvchilarda ishonch hissining ijtimoiy-psixologik omillarini oʻrganishdan iborat boʻlib biz buning uchun tadqiqotimizda Fargʻona shahrida joylashgan 6-sonli umumiy oʻrta taʼlim maktabi va Oltiariq tumani 17- umumiy oʻrta taʼlim maktablarida amalga oshirildi. Maktablarning 7-sinf oʻquvchilari tadqiqotda ishtirok etishlari avvaldan rejaga kiritilgan boʻlib, tajribada ishtirok etishlari taklif etildi. 6-maktabning 7-A sinfdan 25, 7-B sinfdan 30 nafar, 17- maktabdan 7-B sinfdan 32, 7-V sinlaridan 25 nafari sinluvchilar qatnashdi. Tadqiqotimizda shahar maktabidan 55, qishloq maktabidan 57 nafar oʻquvchilar tajribada ishtirok etdilar. Har bir ishtirokchiga test matni berildi. Ularning har biriga test bilan ishlayotganda amal qilish lozim boʻlgan harakatlar tushuntirildi. Dastlab oʻtkazilgan «Odamlarga ishonasizmi?» soʻrovnomasi boʻyicha natijalar quyidagicha boʻldi.

1-diagrammada koʻrinib turibdiki, respondentlarning 34 foizi ishonuvchan, ochiq va rashq nimaligini bilmaydigan, atrofdagilar bilan tez til topishib keta oladi, koʻngilsizliklarni xafagarchiliklarni tez unutadigan toifa ekanliklari aniqlandi. 56 foiz ishtirokchilar har doim ham boshqalarga ishonmasliklari, begona va yoʻlida uchragan kishilar bilan darhol hamkorlik qilishga shoshilmasliklari, ishdan tez koʻngil sovish, atrofdagilarga emas balki, oʻzlariga boʻlgan ishonch hissini ortiqligi kuzatildi. 10 foiz respondentlarda faqat oʻziga boʻlgan ishonchni yuqoriligi, mustaqil harakat, qarorga kelish kabi xususiyatlari yuqori darajada shakllangan biroq boshqalarning manfaatlari, qiziqishlari, orzu umidlari va armonlari umuman qiziqirmasligi kuzatildi. Mazkur holat boʻyicha olingan natijalarning ishonchligi quyidagi koʻrinishni berdi.

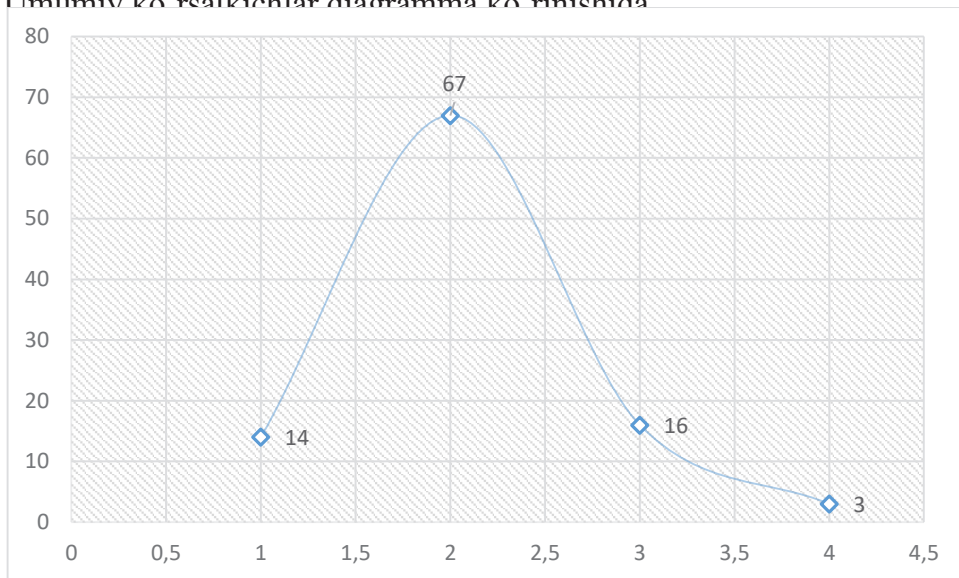
	umumiy koʻrsatgich
oʻrta arifmetik qiymat	8,29
St.Ogʻish	3,55134062
Assimetriya	0,641191441
Ektsess	-0,388973665
Xmin	3
Xmaks	17

umumiy koʻrsatgich

Odamlarga ishonish bo'yicha o'tkazilgan test natijalariga ko'ra sinaluvchilarning umumiy ballari 3 balldan 17 ballgacha oraliqda taqsimlangan bo'lib, ularning o'rtacha va standart og'ish qiymatlari $8,29 \pm 3,55$ chegarasida o'zgarib turadi. O'rtacha qiymat ko'rsatgichidan bir sigma va bir sigma chapga og'gan qismi umumiy sinaluvchilarni 67 foizini qamrab olmoqda.

Ushbu testning umumiy natijasi bo'yicha asimmetriya va eksstess ko'rsatgichlari -1 dan Q1 gacha oraliqda ekanligi mazkur ko'rsatgichlarning statistik taqsimlanishining qo'ng'iroqsimon shakldagi simmetrik normal taqsimlanish qonuniga yaqin ekanligini ko'rsatadi (1-rasm).

Umumiy ko'rsatgichlar diagramma ko'rinishida

Ular asosan yolg'iz qolganda fikr mulohazalarini bildira oladi boshqalarni so'zlarini ma'qullamaydi. Ular asosan o'ziga ishonishni ma'qul deb ko'rishadi.

	yigit	qiz	shahar	Qishloq
O'rta	8,90625	8	9,96	6,62
St.og'ish	3,44879	3,586875	3,891173	2,156055
Asimmetra	0,683407	0,677786	0,035733	0,236313
Eksstess	-0,39249	-0,31925	-1,10086	0,66717
Xmin	3	3	3	3
Xmaks	16	17	17	12

Odamlarga ishonish bo'yicha o'tkazilgan test natijalariga ko'ra o'g'il bolalarning ballari 3 balldan 16 ballgacha oraliqda taqsimlangan bo'lib, ularning o'rtacha va standart og'ish qiymatlari $8,91 \pm 3,45$ chegarasida o'zgarib turadi. O'rtacha qiymat ko'rsatgichidan bir sigma va bir sigma chapga og'gan qismi umumiy sinaluvchilarni 71 foizini qamrab olmoqda. Qiz bolalarning ballari 3 balldan 17 ballgacha oraliqda taqsimlangan bo'lib, ularning o'rtacha va standart og'ish qiymatlari $8 \pm 3,58$ chegarasida o'zgarib turadi. O'rtacha qiymat ko'rsatgichidan bir sigma va bir sigma chapga og'gan qismi umumiy sinaluvchilarni 63,2 foizini qamrab olmoqda.

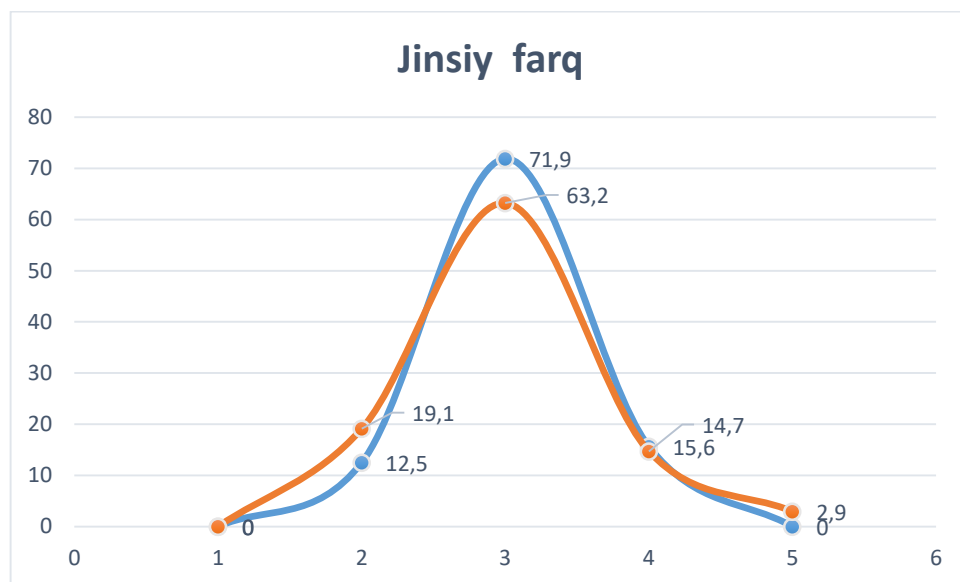
O'g'il va qiz bolalarning natijasi bo'yicha asimmetriya va eksstess ko'rsatgichlari -1 dan Q1 gacha oraliqda ekanligi mazkur ko'rsatgichlarning statistik taqsimlanishining qo'ng'iroqsimon shakldagi simmetrik normal taqsimlanish qonuniga yaqin ekanligini ko'rsatadi.

Odamlarga ishonish bo'yicha o'tkazilgan test natijalariga ko'ra shahar hududi bo'yicha ballari 3 balldan 17 ballgacha oraliqda taqsimlangan bo'lib, ularning o'rtacha va standart og'ish qiymatlari $9,96 \pm 3,89$ chegarasida o'zgarib turadi. O'rtacha qiymat ko'rsatgichidan bir sigma va bir sigma chapga og'gan qismi umumiy sinaluvchilarni 54 foizini qamrab olmoqda. Qishloq hududi bo'yicha esabu ko'rsatgich 3 balldan 17 ballgacha oraliqda taqsimlangan bo'lib, ularning o'rtacha va standart og'ish qiymatlari $6,62 \pm 2,15$ chegarasida o'zgarib turadi. O'rtacha qiymat ko'rsatgichidan bir sigma va bir sigma chapga og'gan qismi umumiy sinaluvchilarni 58 foizini qamrab olmoqda.

Shahar hududining natijasi bo'yicha ekstsess ko'rsatgichlari -1 dan yuqori ko'rinishda bo'lganligi uchun mazkur ko'rsatgichlarning statistik taqsimlanishining yuqori qismlari o'ng tomonda joylashganligidan dalolat beradi va bu sinaluvchilarning natijalari nisbatan yuqoriligini ko'rsatadi (diagramma 3).

Qishloq hududining natijasi bo'yicha asimmetriya va ekstsess ko'rsatgichlari -1 dan Q1 gacha oraliqda ekanligi mazkur ko'rsatgichlarning statistik taqsimlanishining qo'ng'iroqsimon shakldagi simmetrik normal taqsimlanish qonuniga yaqin ekanligini ko'rsatadi.

3-diagramma orqali farq yo'qdek ko'rinishi mumkin lekin chastatali tahlil qilinganda ularning o'rtasidagi farq ko'rinadi. Ushbu diagrammadan ko'rish mumkinki shahar hududida yashovchi sinaluvchilarning o'ng tomonda ya'ni yuqori ball ko'pligini ko'rsatadi. Qishloq hududining natijalari esa chap tomonda bu esa natijalarda past ko'rsatgichning ko'pligini ko'rsatadi. Bu esa ularda shahar aholisiga qaraganda odamlarga ishonish yuqoriligidan dalolat beradi (2-rasm).

XULOSA . Bu natijalar yigit va qizlarda ishonch hissini qay darajada ekanligini farqlanganligini ko'rsatmoqda.

Bunda asosan ko'proq qiz bolalarda ishonch hissi pastroq yigitlarda ishonch hissi yuqoriroq ekanligi isbotlandi. Bunga asoslangan holda yigitlarda ishonch hissi qizlarga qaraganda kuchliroq ya'ni ishga qo'l urishdan avval aniq ishonch hosil qilib, so'ng faoliyatni boshlashi, ikkilanish holati yuz bermasligi kuzatildi. Statistik tahlil qilinganda ular orasidagi farqlar mavjudligi aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Mirziyoyev SH.M. Tanqidiy tahlil qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik –har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.

Toshkent; O'zbekiston -2017-104b.

Adizova T.M. O'quvchilarning shaxslararomunosabatlarini psixologik diagnostikasi va korreksion ishlari.- Toshkent, TDPU, 1997.

Adilova M., Raxmonova D.R. Farzandlar mehrimizga muhtoj. Ayollar psixologiyasi: anhanaviylik va o'zgaruvchanlik. Respublika ilmiy - amaliy anjumani mahruzalari to'plami. - Toshkent, 2002.

Анастази А. Психологической тестирование-М 1982 Т2.

Баратов Ш. Методы изучения личности студента.-Ташкент. Учитель 1995.

Беспалков И.Г. Гилгяшев. И.Н. Проективной. Метод. Психологической и коррексии личности –Л 1983